

Ķempju baznīcas sākums un turpinājums

Rasma Vanaga, gide.

Ķempju baznīcas pirmsākumi meklējami tālajos viduslaikos un vairāku kilometru attālumā no pašreizējās baznīcas atrašanās vietas pie Incēnu mājām. Incēnu mājas atrodas Līgatnes novadā netālu no Kumadas upes ietekas Amatā. Tuvākās mājas no ceļa Ķempju baznīca – Ieriķi ir Ķikuti, Slavēkas, Slavēļas, Vecapogas, Vaņķi, otrpus Amatai Viļņi, Vieļas. Netālu atrodas arī nelielais Kaparpurvs, kur pēc tautas nostāstiem vezums ar zviedru kaparu esot nogrimis.

Siguldas draudze, kurā ietilpa arī tagadējā Ķempju draudze, nodibināta 1225.gadā, tās austrumu robeža gāja pa Kumadas upi.

Pēc rakstīto avotu ziņām pie Incēniem Livonijas laikā atradusies kapela, pēc tautas nostāstiem – koka baznīciņa ar salmu jumtu, kas vēlāk pārvesta uz Ķempjiem. Pati baznīciņa bijusi koka guļbūve, ar atsevišķi stāvošu zvanu tornīti. Zvanu pārveda uz Ķempju baznīcu, bet 1937.gadā, kad arhibīskaps iesvētīja jaunu zvanu, tas aizvests uz Rīgu, uz muzeju.

Siguldas draudzes hronikā Siguldas baznīcas grāmatā (LCVA 235 fonds, 3.apraksts, 201.lieta, E. Ceskes kunga tulkojums) vairākkārt rakstīts par šo baznīciņu: „Tā pārcelšana

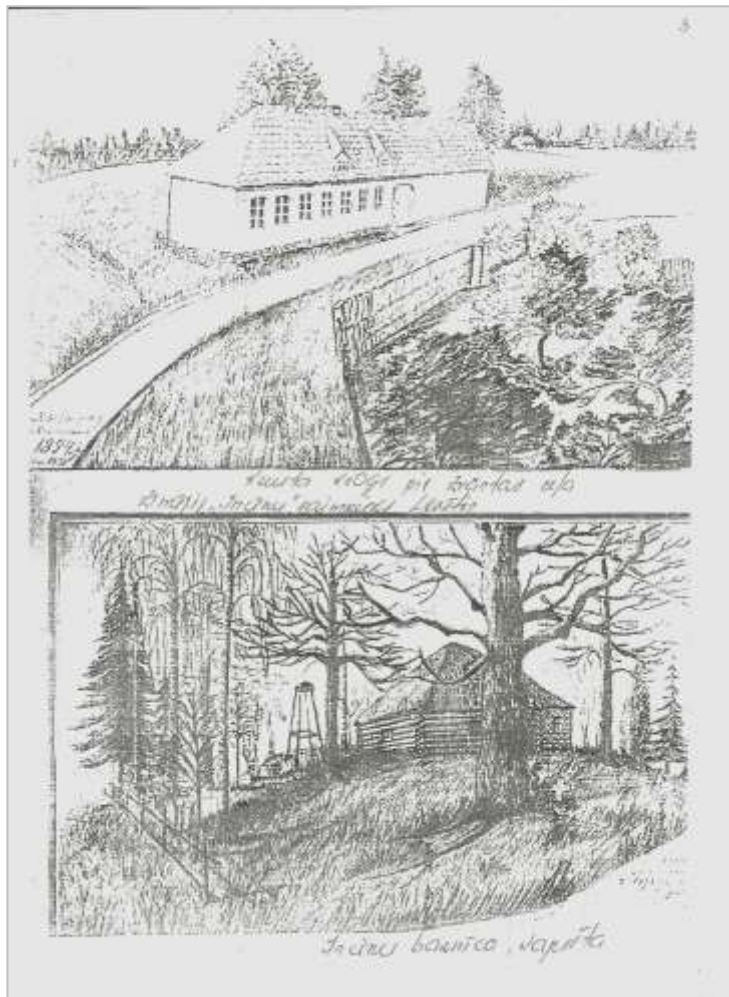
tās no zemniekiem ex propus uzceltās, tai 1730.no praeposito Neuhausenie svētītās, Inatius kapelas, kur tā senāk atradās, tika uzdots 4 gadu laikā pabeigt, pie kā arī tās Ludes un Nurmis muižas zemnieki savu palīdzību ir apsolījuši.” Taču tas nav izdevies, jo 1802.gada 26.oktobrī ir atkal ieraksts: „Tās Ignatius kapelas pārcelšana uz Toma kalnu pārliecīgo grūtību dēļ uz zemnieku lūguma pamata atlikta: nolēma uzcelt sakristeju un to uz turieni vedošo ceļu uzlabot.” Ierakstīts arī, ka „1804.gadā tai 14. December mirst tas Jaunķempju muižas Liel – Incēnu saimnieks Mārtiņš pēc tam, kad tas no viena traka vilka sakosts ticis.”

Tajā pašā hronikā 1831.gadā ierakstīts: „Vecās kapsētas vietā Toma kalnā tika viens jauns rūmīgs placis nosprausts priekš kapsētas, kurš agrāk pie tās Leijas saimnieka sētas piederēja, kurš līdz tam arī zvaniķa amatu izpildīja pie šīs kapsētas, un par katru apzvanīšanu 3 kapeikas saņēma. Tā bijušā pērmindera tās Ignatius kapelas Jakob Leikart vietā tika viņa dēls Andrievs kā viņa pēcnieks izvēlēts.”

Par Incēnu baznīcas zīmējumu, kuru zīmējis Levīts, ir vēstīts Viestura Lūsiņa (dzim. 1923.g. Līgatnē) atmiņu stāstā, pierakstījusi Indra Čekstere 1986.gada 23.janvārī :

„Levīts bija „Mazincēnu” saimnieks, viens pats dzīvoja, otrs brālis bija „Lielincēnos”. Tēvi. ugunsdzēsēju biedrībā – tur bijuši labi pazīstami, Levīts dāvināja man to fotogrāfiju, pārfotografējis Cēsīs savus zīmējumus, apmēram 1939.gadā dāvināja. Tad Levīts bija apmēram 80 gadus vecs. Viņš veda ļoti noslēgtu dzīvi. Viņam bija milzīga bibliotēka, pirmās avīzes. Fotogrāfijā 2 zīmējumi – Lielincēnu mājas baznīca (1893.gads) un Kārļu pagasta Krusta skola (1894.gads). Zīmējumi bija „Mazincēnos” pie sienas, darināti melnbaltā tehnikā. (stāstītājs labi atceras baznīcas zīmējumu) Pārfotografēti 1935.gadā. Pa pamatiem Incēnu baznīcai sastādītas eglītes.”

„Ķempju koka baznīca pirmoreiz minēta 1669.gadā, vēlāk 1789.g. Siguldas draudzē kā Sv. Ignata kapela. Kapela atradusies pie Incēnu mājām, tā viduslaikos bijusi koka celtnē ar salmu jumtu (pēc tautas nostāstiem). Incēnu baznīciņa nojaukta ap 1910.gadu” - tā rakstīts bukletā „Ķempju evaņģēliski luteriskā baznīca”, 2006.

Pie Incēnu mājām ir arī labi saglabājusies viduslaiku kapsētiņa, kur labi saglabājies liels piemineklis ar vairākiem iestrādātiem krustiem. Ir saglabājušies vairāki nostāsti, bet manuprāt to vislabāk raksturo Melānija Vanaga savā darbā „Dvēseļu pulcēšana”.

„ . . . ir tikai nostāsti un minējumi. Viens no tiem – Incēnu mājas bijušā kalpa Gabrāna, kurš vēl tagad dzīvo turpat Incēnos. To viņam esot stāstījis pats šīs mājas saimnieks Levīts, kurš izsūtīts un Sibīrijā nomocīts.

Tas noticis 1820.gada Lieldienās, kad uz Incēnu baznīcu solījis atbraukt Rīgas mācītājs, lai pasludinātu Vidzemes zemnieku brīvīšanu. Šajā Lieldienu rītā uz baznīcu posusies arī tuvējo Vieļu māju (iepretim Zvārtes iezim) kalpa sieva ar saviem septiņiem bērniem, un visi aizgājuši. Pēc pusdienas gaidīti atpakaļ mājā, bet nesagaidīti. Māju ļaudis sākušas mākt bažas, jo Amadā bijis pats ledus iešanas laiks, bet Incēnu baznīca – upes viņkrastā. Vīri gājuši uz brasla vietu lūkot, kas noticis. Jā, kur vienmēr piesiets stāvējis bullīts (vienkoča laiva), tās tur vairs nebijis. Arī viņkrastā tā nebijis. Bet ātrā straume pa upi nesa ledus blukus. Māti un visus bērnus atrada lejāk krūmainā ielīcī pie Zvārtes ieža.

Amadas upurus glabāja nākošajā svētdienā turpat Incēnu kapsētiņā pie baznīcas. Izvadīja tas pats mācītājs, kura brīvības vēsti klausīties bija braukusi

Vieļu kalpa sieva ar bērniem. Visus apglabāja vienā kapā. Beidzot svētīšanu, mācītājs aicināja sameklēt akmeņkali, kas izkaltu piemiņas krustu, ko viņš pats atkal atbraukšot iesvētīt.

Krustu izkala no turpat tuvā Dančupītes šūnakmens. Palielu, platu, kas bija domāts mātei un lielajā krustā iecirsti mazie krustiņi – bērniem. Šis krusts vēl tagad stāv zem liela veca ozola, tikai nedaudz jau apdrupis un apsūbējis. Tāds ir Incēnu Gabrāna stāsts un bez upuru vārdiem. Vieļu kalpu vārdiem un arī traģiskajam notikumam vajadzētu būt ierakstītam Ķempju Baznīcas grāmatā, bet taisni tā it kā neesot arhīvā. Vieļu toreizējais saimnieks saucies Levīts un bijis Incēnu Levītim rada.”

Gatavojot šo rakstu pārskatīju internetā pieejamo www.lvva-raduraksti.lv un tiešām Baznīcas grāmatas Siguldas draudzē nav pieejamas no 1776. – 1834.gadam.

1837.gada septembrī tiek likts pamatakmens jaunai baznīcai Jaunķempju un Paltmales novadu ļaudīm, jo vecais Incēnu lūgšanu nams ir sabrukuma stāvoklī un nav vairs lietojams. Līdzekļus dod Pēterpilī dzīvojošā grāfiene fon Borch.

1841.gadā ar Jaunķempju muižas īpašnieku fon Ikskilu dzimtas palīdzību pašreizējā baznīcas atrašanās vietā tiek uzcelta jauna mūra baznīca.

1841.gada 14.septembris – tiek noturēts pēdējais dievkalpojums Incēnu baznīciņā un tiek iesvētīta Ķempju jaunā baznīca.

1849.gada 6. janvāris – iesvēta altāra bildi „Augšāmcelšanās” (autors nezināms) – pēc Jāņa Leikarta – pagasta rakstveža jeb skrīvera atmiņām. Jānis Leikarts dzimis 1827.gadā un bijis Slavēku māju saimnieks, kurš 1900.gadā sarakstījis „Atminēšanas grāmatu”.

1864.gads - pēc Ķempju lūgšanu nama pārdēvēšanas par Siguldas draudzes filiālbaznīcu, tās izskatu tuvina baznīcai – piebūvē torni – par 100 latviešu un vācu draudzes saziņotiem līdzekļiem.

1872.gada 10.maijs – plosās viesuļvētra un gandrīz līdz pamatiem noārda baznīcu. Pēc tautas nostāstiem tornis tiek nonests un iedurts blakus zemē. 9 gadus dievkalpojumi tiek noturēti Jaunķempju muižas īpašnieka ierādītās telpās. Fotografija par šiem baznīcas postījumiem esot Cēsu arhīvā, bet pagaidām man nav bijusi iespēja ar to iepazīties.

1882.gada sākumā plašā Volfu dzimta, kam Jaunķempju muiža piederēja no 1856.gada, par saviem līdzekļiem liek celt jaunu mūra baznīcu ar 600 sēdvietām. Jaunā Ķempju jeb Incēnu baznīca tā paša gada 31.oktobrī iesvētīta.

Pēc Jaunķempju īpašnieka Zigismunda Gotlība fon Volfa otrās sievas Annas Karolīnas Mellinas nāves 1883.gadā baznīcas altārdaļas logos tiek iebūvētas 2 krāšņas vitrāžas ar Volfu un Mellinu ģērboņiem. Pašlaik (2010.gada janvārī) šīs vitrāžas jau labu laiku atrodas restaurācijā.

Neogotiskā stilā celtā baznīca izceļas ar harmonisku būvapjomu, gaišu un plašu draudzes telpu. Smailloka logus un durvis akcentē dekoratīvs sarkanu ķieģeļu ierāmējums. Torni balsta kāpienveidīgi kontrforsī.

Kā vienots ansamblis neogotiskā stilā darināts altāris, kancele, kā arī ērģeļu prospekts baznīcas patrona un draudzes priekšnieka Ferdinanda fon Volfa laikā pēc 1882. gada.

Frīdriha Veisenborna būvētās ērģeles iesvētītas 1888.gada 9.oktobrī.

Baznīcas vienjoma draudzes telpu pašlaik grezno Čikāgā dzīvojošo latviešu Ādolfā un Grietas Grabažu 2001.gadā Ziemassvētkos dāvinātās Lietuvā izgatavotās lustras. Šīs lustras ir veltītas tēva Rūdolfa un mātes Emmas piemiņai. Iepriekšējās greznās lustras nozaga garnadži. Vairākus gadus baznīcā bija vienkāršas koka lustras.

Baznīcas tornī dievkalpojumus iezvana 1937.gadā Liepājas drāšu fabrikā lietais zvans ar uzrakstu: „Esmu liets Ķempju ev. lut. baznīcai. „Mūžīgi skanēs mana dziesma Dievam un atjaunotai Latvijai””.

Pēc 2.pasaules kara padomju varas gados draudze panīka. Baznīcā bija paredzēts ierīkot stalli, bet pateicoties ilggadējā draudzes priekšnieka Arvīda Miķelsona pūlēm, tas nenotika. Pēc kara gados laika zobs un apkārtējie iedzīvotāji atstāja jūtamas pēdas baznīcas interjerā. Sapuva grīda, tika izpostītas ērģeles.

Pēc baznīcas atgūšanas 1990.gadā draudze sāka atjaunot baznīcas interjeru, daļēji arī ērģeles un ērģeļu prospektu. 2000. gada rudenī A. Melbārdis pēc Ēveles un Žeimes baznīcu ērģeļu parauga izgatavoja un uzstādīja 28 prospekta stabules. 2005.gadā ar krāšņu koncertu tika atklātas pilnībā restaurētās F. Veisenborna darinātās ērģeles.

Baznīcas atjaunošanā un tās apkārtnes sakopšanā daudz palīdzējusi Jāņa draudze Čikāgā un Katarīnas draudze Stokholmā, individuāli ārzemju latvieši ziedotāji, kā arī Līgatnes novada iedzīvotāji. Lielu ieguldījumu baznīcas atjaunošanā un uzturēšanā devuši un dod Skaidrīte un Alberts Miķeļi.

Ilgus gadus Ķempju baznīcā kalpoja mācītājs Fridrihs Brēdermanis. Pēc veco ļaužu atmiņām mācītājs Brēdermanis bijis mācītājs, Ķempju baznīcā jau 20.gs 30.gados(iesirms vīrs), kalpojis līdz 1945.gadam, kad to nomainīja mācītājs Georgs Zālītis. Šie mācītāji bijuši ļoti iecienīti draudzē.

No Jāņa Ritvara Zicmaņa atmiņām, kuras pierakstītas 2006.gada 19. februārī: „1945.gadā draudzei lika izšķirties, kuru mācītāju gribot: vai iepriekšējo Fridrihu Brēdermani vai jauno Georgu Zālīti? Draudze izšķīrās par labu mācītājam Zālītim.”

Pati atceros mācītāju Zālīti no bērnu dienām Ķempju baznīcā vadot dievkalpojumus un laulājot jaunos pārus, kā arī gadus 15 atpakaļ, kad mācītājs Zālītis vēl kalpoja Siguldas baznīcā. Līgatnes vecie ļaudis stāsta, ka 30.gados Ziemassvētku dievkalpojumi notikuši Līgatnes papīrfabrikas Saviesīgās biedrības namā, kurus vadījis mācītājs Brēdermanis.

Pēc mācītāja Georga Zālīša Ķempju draudzē no 1962.gada kalpoja Jānis Bērziņš, no 1987. – 1990.gadam – mācītājs Jānis Beģis, no 1990. – 2005. gadam Jānis Vasks, pēc tam līdz 2006. gadam evaņģeliste Ivanda Ceijere, 2006. – 2008.gadam mācītājs Armands Kondrāts, bet pašlaik mācītājs Edvīns Rumjancevs.

Pēdējos gados ir izveidojusies tradīcija priecēt Līgatnes novada iedzīvotājus ar Garīgās mūzikas koncertiem baznīcā. Šeit ir uzstājušies daudzi pazīstami dziedātāji un mūziķi, kā arī kori.

Latvijas valsts svētki – 2009.gada 18. novembris arī tika atzīmēti Ķempju baznīcā ar svinīgu koncertu.

Vadot ekskursijas uz Ķempju baznīcu, kopā ar viesiem, esam novērojuši interesantu dabas retumu, divos lielos kokos liepā un vītola pāri ceļam, cilvēka augumā augstumā ir ieauguši pilādzīši, kas jūtas tur ļoti labi. Varbūt tā ir svētība mūsu Ķempju baznīcai, lai vairs nekad to neplosītu vētras . . .

Paldies Skaidrītei un Miķelim Albertiem un pārējiem draudzes locekļiem par vienmēr jauki sakopto Ķempju baznīcu, par sirsnību, ko izjūtam kopā ar viesiem katrreiz, kad apmeklējam mūsu baznīcu!

Rakstā izmantotie materiāli:

Vitolds Mašnovskis, Buklets „Ķempju evaņģeliski luteriskā baznīca”, 2006, SIA „DUE”;

Viestura Lūsiņa atmiņu pieraksts, Indra Čekstere, 1986.;

Jāņa Ritvara Zicmaņa atmiņu pieraksts, Rasma Vanaga, 2006.gads;

Rakstu krājums „Cēsu novada vēsture II”,

Valija Šelgunova „Skati Līgatnes pagasta pagātnē”,

Cēsu muzeju apvienība, 1998.;

Melānija Vanaga „Dvēseļu pulcēšana” ,Tēva cilts, Izdevniecība „Karogs”, 1993.